

Kapitalmarknaden – ett bra verktyg

För att påverka företag att ta socialt och miljömässigt ansvar

Tänk dig en aktieanalytiker i Stureplanskvarteren i Stockholm. Tänk dig sedan en ursprungsbefolkning i Ecuador som anser att de blivit orätt behandlade av utländska oljebolag. Två helt skilda världar, kan tyckas. Men de har en närmare koppling än vad man först skulle kunna tro.

På senare år har många företagsledare börjat få upp ögonen för att aktieägarvärde inte bara hänger ihop med kortsiktiga vinstintressen. För att ett företag ska blomstra på lång sikt behöver det ta hänsyn till omgivningens förväntningar om socialt ansvarstagande. Konsumenter blir upprörda om det visar sig att kläderna i det stora varuhuset är tillverkade genom barnarbete, talangerfrån landets höskolor vill inte söka jobb hos företag som medverkar till kränkningar av mänskliga rättigheter, och pensionstagare blir missnöjda om deras pengar placeras i företag med miljöförstörande verksamhet.

Bredare synsätt

Men företags sociala ansvar handlar inte bara om att undvika problem, utan också att se möjligheter. Exempelvis har satsningar på hybridteknik och andra miljöbefrämjande lösningar blivit en vinnande strategi för bilföretag; livsmedelsproducenter som erbjuder ekologisk mat möts av en stadigt växande marknad; och energieffektiviseringar har sparat både utsläpp av växthusgaser och stora ekonomiska belopp för många bolag. För företag är det med andra ord högintressant att se miljö och socialt ansvar som en affärsstrategisk fråga. Det har förstås fått aktieägare att lystra. Fondförvaltare och aktieanalytiker har fått anledning att anamma ett bredare synsätt på vad aktieägarvärde egentligen betyder. Att stimulera portföljbolag att ta ett större socialt ansvar kan vara ett sätt att utveckla bolagen. Allt fler stora ägare för numera kontinuerliga dialoger med portföljbolagen om hur de kan bli ännu bättre på miljöarbete, värna mänskliga rättigheter, och säkerställa bra arbetsvillkor i de låglöneländer där produktionen typiskt sett sker. Om en problematisk situation uppstår, så är samma finansaktörer snabba att försöka förmå företag att bättra sig. Och det är här kopplingen mellan finansanalytikern och ursprungsbefolkningen kommer in i bilden. På grund av att det kan finnas ett samband mellan socialt ansvar och långsiktig lönsamhet så har allt fler aktieägare börjat efterfråga mer ansvar hos sina portföljbolag, bland annat för frågor som rör ursprungsbefolkningars rättigheter. Dessutom har en del intresseorganisationer och andra grupperingar insett att kapitalmarknaden kan vara ett bra verktyg för att försöka påverka både ägare och bolag i enskilda frågor.

Upplyste aktieägarna

Ett exempel är ursprungsbefolkning i Ecuador, som sedan flera år protesterar mot oljebolaget Texaco, numera ägt av Chevron, för att företaget har förgiftat land och vatten i Amazonas under mer än tre decennier. Ett av flera kampanjmedel är att försöka påverka bolaget via den årliga bolagsstämman. I april 2007 reste två representanter för Secoya- och Kichwafolken till Chevrons bolagsstämma i Kalifornien, för att upplysa Chevrons aktieägare och ledning om de förödande hälso- och miljöeffekter som man anser att oljeverksamheten

haft i området. Ett antal amerikanska pensionsfonder och andra stora investerare har också lämnat in formella motioner (så kallade shareholder resolutions) till bolagsstämman, som alla Chevrons aktieägare kan rösta för eller emot, nu senast våren 2009. Aktieägarna kräver att Chevron ska undersöka huruvida man verkligen följt ecuadorianska lagar för miljö och hälsa. Detta i ljuset av en stämning som gjorts av ursprungsbefolkningar mot bolaget, och som förstås kan vara en källa till oro även för aktieägare som inte annars är intresserade av miljöfrågor. Det här är bara ett av ett flertal exempel där kapitalmarknaden använts som en arena för att försöka påverka företag att ta socialt och miljömässigt ansvar, inklusive frågor som rör ursprungsbefolkningar.

Svårt att mäta effekten

Den stora frågan är förstås om aktieägares inblandning i sociala ansvarsfrågor får någon effekt? I fallet Chevron är det för tidigt att säga. Jag har dock studerat det här fenomenet på ett mer övergripande plan inom ramen för min forskning som nyss presenterats i en doktorsavhandling. Mina studier visar att det ofta kan vara svårt att mäta en direkt effekt av aktieägares påverkan på företag. Det tycks dock som att engagerade aktieägare på längre sikt kan medverka till att förändra vedertagna uppfattningar om hur långt företags ansvar sträcker sig och vad det omfattar. För ett antal år sedan menade många företag att de inte var ansvariga för hur arbetsvillkoren såg ut i deras underleverantörers fabriker i låglöneländer. Genom påtryckningar från intresseorganisationer, konsumenter och aktieägare så har uppfattningen så småningom förändrats, och nu är det självklart för de flesta att multinationella företag har ett ansvar för hur deras produkter tillverkas även när hela produktionen är förlagd till externa leverantörer. Det är ett exempel på hur aktieägare varit delaktiga i långsiktig förändring av företagsansvar. Än så länge tycks företagssfären vara relativt dåligt insatt i frågor som rör ursprungsbefolkningar. Organisationen Eiris genomförde tidigare i år en internationell undersökning bland 250 bolag som man anser är i riskzonen för att kränka ursprungsbefolkningars rättigheter (till exempel på grund av bransch eller geografiskt läge). Man fann exempelvis att bara 19 procent av bolagen hade en koncernövergripande policy för att respektera ursprungsfolks rättigheter. Det tycks med andra ord som att aktieägare som är intresserade av riskhantering och värdeskapande från ett socialt ansvar- perspektiv har stor anledning att försöka påverka bolag att föra upp frågor som rör ursprungsbefolkningar på agendan.

Emma Sjöström

Emma Sjöström forskar vid Handelshögskolan i Stockholm och har nyligen publicerat doktorsavhandlingen "Shareholder Influence on Corporate Social Responsibility".

Se även www.suregroup.se.

Secoya- och Kichwafolken i Ecuador

Secoyafolket är en etnisk minoritet som nästan försvunnit. Kring 500 personer (exakta uppgifter varierar) bor i den nordöstra delen av Amazonas i Ecuador. En mindre grupp secoyaindianer bor i Peru. Kichwafolket är den största av de amerikanska indianfolken idag, med en befolkning på 2,5 miljoner. Av dessa bor 80,000 i Ecuador, i de södra delarna av Amazonas. Regionen i Amazonas där Secoya- och Kichwafolken bor, tillsammans med ytterligare sex ursprungsbefolkningar, kallas el Oriente. Det är ett av de atrikasteområdena i

världen. Folken i el Oriente har förlorat en stor andel av sin ursprungliga landareal på grund av att den Ecuadorianska staten upplåtit mark till oljebolag. Läs mer om oljeutvinningen i Amazonas och hur det påverkar ursprungsbefolkningar i rapporten "Utveckling på vems villkor?" på www.swedwatch.org